

KAZIMIERZ SAWICKI

Uniwersytet Szczeciński

KIERUNKI ZMIANY POLITYKI BADANIA SPRAWOZDAŃ FINANSOWYCH

Wprowadzenie

Sprawozdania finansowe, powszechnie uznawane za produkt końcowy rachunkowości jednostki, zawierają liczne, ważne informacje o sytuacji majątkowej i finansowej, wynikach finansowych i zmianach sytuacji finansowej w okresie sprawozdawczym. Wprawdzie sprawozdania finansowe przeznaczone są przede wszystkim dla użytkowników zewnętrznych, to na ich podstawie można ustalić, jak kierownictwo jednostki nią zarządza, ocenić jej aktywa i pasywa, określić efektywność działalności. Duże znaczenie może mieć wykorzystanie informacji sprawozdawczej do ustalenia odpowiedzialności kierownictwa, a pośrednio organów nadzorczych i administrujących, za powierzone jednostce zasoby.

Zgodnie z prawem bilansowym i MSSF informacje zawarte w sprawozdaniu finansowym powinny być użyteczne, charakteryzować się cechami jakościowymi, które przede wszystkim badają i oceniają biegli rewidenci. Wskutek postępu naukowego i technicznego, zmian zachodzących w globalnej gospodarce i na rynkach kapitałowych rewizja finansowa jest procesem coraz bardziej złożonym. Nakłada to na instytucję biegłych rewidentów obowiązek obserwacji i analizy tych zmian oraz doskonalenia audytu sprawozdań finansowych.

Celem artykułu jest przedstawienie i ocena ewolucji rewizji finansowej w ostatnim dziesięcioleciu oraz omówienie propozycji Komisji Europejskiej dotyczących polityki badania sprawozdań finansowych w kolejnej dekadzie.

1. Podstawowe zmiany w zakresie rewizji finansowej w latach 2000-2008

Pierwsze istotne zmiany dotyczące audytu były reakcją na bankructwa Enronu i dużych organizacji gospodarczych w Stanach Zjednoczonych A.P. i innych państwach Europy Zachodniej (WorldCom, Xerox, Medco, Parmalat, Ahold). Opinię publiczną „zbulwersowały” informacje, że jednostki te sporządzały i publikowały fałszywe sprawozdania finansowe, a firmy audytorskie wydawały o tych sprawozdaniach „atesty” poświadczające ich rzetelność i wiarygodność. Skutkiem oszukańczej sprawozdawczości były straty gospodarcze i finansowe, podważenie zaufania społecznego do użyteczności informacji „produkowanych” przez księgowych, jakości usług świadczonych przez biegłych rewidentów, a także upadłość międzynarodowej firmy audytorskiej Artur Andersen.

W celu zapobieżenia w przyszłości powstawaniu takich szkodliwych zjawisk, Stany Zjednoczone A.P. w dniu 30 czerwca 2003 r. uchwaliły restrykcyjną ustawę „The Sarbanes-Oxley Act”, której zadaniem była ochrona inwestorów, powołanie Rady Nadzoru nad Rachunkowością Spółek Publicznych (Public Company Accounting Oversight Board – PCAOB), nakładanie wysokich kar za naruszanie przepisów dotyczących rachunkowości i badania sprawozdań finansowych¹.

Wykorzystując regulacje i doświadczenia amerykańskie, a także w dużym zakresie wzorując się na nich, Unia Europejska uchwaliła Dyrektywę 2006/43/WE. Szeroki zakres tej Dyrektywy, który ujęto w 55 artykułach, zawiera tabela 1.

Należy zaznaczyć, że Dyrektywa 2006/43/WE zastąpiła poprzednią Ósmą Dyrektywę o audytingu, zawiera różne zmiany, spośród których na szczególną uwagę zasługuje powołanie organu nadzoru publicznego nad biegłymi rewidentami i ich samorządem oraz komitetu audytu w jednostkach zainteresowania publicznego. Zalicza się do nich banki, jednostki emitujące papiery wartościowe będące przedmiotem obrotu giełdowego, fundusze inwestycyjne, zakłady ubezpieczeń, jednostki o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej.

W myśl Dyrektywy 2006/43/WE państwa członkowskie zostały zobowiązane do przyjęcia i opublikowania do 29 czerwca 2008 r. odpowiednich przepisów krajowych². Korzystając z możliwości zorganizowania przez każde państwo członkowskie systemu nadzoru publicznego zgodnie ze swoim ustawodawstwem krajowym i zwyczajem tradycyjnym w sposób sprzyjający osiągnięciu najwyższej efektywności i zapewniający skuteczność współpracy pomiędzy

¹ W artykule nie omawia się tych przepisów, ponieważ większość z nich uwzględnia dyrektywa 2006/43/WE Unii Europejskiej o firmach audytorskich i polska ustawa o audytingu.

² W Polsce obowiązek ten został wykonany dopiero 7 maja 2009 r.

państwami Wspólnoty, działające obecnie w państwach członkowskich organa nadzoru publicznego zostały powołane przez kierowników różnych ministerstw³.

Tabela 1

Zakres Dyrektywy 2006/43/WE

Lp.	Tematy zawarte w dyrektywie
1.	Zatwierdzenie, ustawiczne doskonalenie i wzajemne uznawanie kompetencji biegłych rewidentów i firm audytorskich.
2.	Prowadzenie rejestru publicznego biegłych rewidentów i firm audytorskich
3.	Zapewnienie stosowania zasad etyki zawodowej, niezależności, obiektywizmu, poufności i tajemnicy zawodowej.
4.	Obowiązek prowadzenia badań ustawowych zgodnie ze standardami rewizji finansowej i sporządzania sprawozdań z przeprowadzonych czynności.
5.	Obligatoryjne objęcie wszystkich biegłych rewidentów i firm audytorskich systemem zapewnienia jakości.
6.	Zapewnienie istnienia skutecznych systemów dochodzeń i sankcji mających na celu wykrywanie, korygowanie i zapobieganie nieodpowiedniemu wykonywaniu badania ustawowego sprawozdań finansowych.
7.	Organizacja systemu nadzoru publicznego i rozwiązania regulacyjne pomiędzy państwami członkowskimi Wspólnoty Europejskiej.
8.	Zasady wyboru, zwolnienia i regulacji biegłych rewidentów i firm audytorskich z prowadzenia rewizji finansowej.
9.	Przepisy szczególne dotyczące badania ustawowego sprawozdań finansowych jednostek interesu publicznego.

Źródło: Dyrektywa 2006/43/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 maja 2006 r. w sprawie ustawowych badań rocznych sprawozdań finansowych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych zmieniająca dyrektywy Rady 78/660/EWG i 83/349/EWG oraz uchylająca dyrektywę Rady 84/254/EWG, Dz. Urz. UE L 196/87.

Zważywszy, że niektórzy teoretycy i praktycy krytycznie oceniają powołanie przez Ministra Finansów i podporządkowanie mu organu publicznego jakim jest Komisja Nadzoru Audytowego, warto zwrócić uwagę, że Komisja ta jest organem⁴:

- 1) niezależnym, gdyż Minister Finansów nie jest organem wyższego stopnia w rozumieniu Kodeksu postępowania administracyjnego; od decyzji wydanych przez Komisję przysługuje pokrzywdzonemu prawo złożenia do tej Komisji wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy;

³ Na przykład we Francji przez Ministra Sprawiedliwości, w Niemczech przez kierownika Federalnego Ministerstwa Gospodarki i Technologii, w Polsce przez Ministra Finansów.

⁴ J. Dadacz: *Ustawa o biegłych rewidentach i ich samorządzie, firmach audytorskich oraz o nadzorze publicznym*, „Rachunkowość” Nr 3/2009.

- 2) administracji publicznej w rozumieniu przepisów o postępowaniu administracyjnym, z prawem wydawania uchwał, decyzji i postanowień,
- 3) kolegialnym, działającym przy wsparciu administracyjnym Ministra Finansów.

Komisja powinna stworzyć normy prawno-organizacyjne i prowadzić działania w celu zapewnienia sprawnego funkcjonowania systemu nadzoru nad wykonywaniem zawodu biegłego rewidenta, działalnością podmiotów uprawnionych do przeprowadzenia rewizji finansowej, działalnością samorządu zawodowego biegłych rewidentów.

Kolejnym *novum* (Ustawa 2009, art. 86) jest objęcie nadzorem jednostek zainteresowania publicznego w drodze obowiązkowego utworzenia w nich komitetu audytu. Jego podstawowym zadaniem jest monitoring skuteczności systemu kontroli wewnętrznej, audytu wewnętrznego, zarządzania ryzykiem, wykonywania czynności rewizyjnych, niezależności biegłego rewidenta i podmiotu uprawnionego do badania sprawozdań finansowych oraz rekomendacja radzie nadzorczej lub innym organom nadzorującym jednostkę zainteresowania publicznego, określonego podmiotu uprawnionego w celu przeprowadzenia czynności rewizji finansowej jednostki.

2. Problem ustalenia skuteczności i efektywności audytu sprawozdań finansowych

Przedstawione w dużym uproszczeniu zmiany ewolucyjne w zakresie rewizji finansowej zmierzały do jej doskonalenia. Oprócz ustanowienia organu nadzoru publicznego nad firmami audytorskimi, biegłymi rewidentami i ich samorządem, powołania komitetu audytu, zobowiązano biegłych rewidentów do przestrzegania zasad etycznych, mających zapewnić obiektywność i niezależność biegłych rewidentów. Świadczenie usług audytorskich wysokiej jakości powinno odbudować zaufanie publiczne do profesjonalnie dokonanego badania sprawozdań finansowych.

Założenia Dyrektywy 2006/43/WE zostały w znacznym stopniu zrealizowane. Nastąpiła co prawda poprawa jakości badania sprawozdań finansowych⁵, ale rzeczywistość zweryfikowała relację: zamierzenia/fakty. Podobnie jak w przypadku bankructwa Enronu, kryzys finansowy powstał wskutek działania różnych czynników, w znacznej części tych samych (oszustwa, słaby nadzór właścicielski, a ponadto wysokie zadłużenie hipoteczne, stosowanie instrumen-

⁵ W ciągu 3 lat kryzysu zbadano i wydano opinie o tysiącach instytucji finansowych, a audytorzy pomylili się zaledwie kilka razy. Późniejsze analizy sprawozdania finansowego Lehman Brothers nie wykazały niezgodności wyceny aktywów i pasywów z US GAAP (M. Szmigielski, *Zielona Księga*, w: *Rewizja finansowa w warunkach nadzoru publicznego*, Materiały pokonferencyjne, KIBR, Warszawa 2011, s.24).

tów finansowych, itp.). Nadal nie ma jednak pełnej, obiektywnej odpowiedzi na pytania: „Kto, kiedy i dlaczego nie korzystał z obowiązkowego zestawu informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych i rozbudowanego systemu informacji rachunkowych? Dlaczego audytorzy badali sprawozdania banków za rok 2007 i wydawali masowo pozytywne opinie o ich kondycji finansowej, a po pół roku okazało się, że banki wykazują bilionowe straty?”⁶

Rozważając problem przydatności i skuteczności nadzoru publicznego i komitetów audytu należy zwrócić uwagę, że obydwie ciała działające obligatoryjnie od kilku lat w USA nie uchroniły sektora finansów publicznych i gospodarki tego kraju przed kryzysem, którego skutki odczuła Polska i inne je.⁷ Wyniki badań przeprowadzonych przez naukowców amerykańskich ukazały minimalny wpływ organu nadzoru publicznego (PCAB), komitetów audytu i rad nadzorczych na zapobieżenie kryzysowi finansowemu. Na podstawie tych badań nie można jednak jednoznacznie wskazać, które komitety audytu są bardziej, a które mniej efektywne⁸.

3. Propozycje Komisji Europejskiej dotyczące zmiany polityki badania sprawozdań finansowych

W wyniku analizy przyczyn i skutków kryzysu finansowego, dostrzegając przy tym niewystarczającą skuteczność audytu i potrzebę podniesienia jakości badania sprawozdań finansowych, Komisja Europejska opracowała i opublikowała politykę badania sprawozdań finansowych.⁹ Treści opracowania zostały ujęte w następujących rozdziałach:

1. Wprowadzenie.
2. Rola biegłego rewidenta.
3. Zarządzanie firmami audytorskimi i ich niezależność.
4. Nadzór.
5. Koncentracja i struktura rynku.
6. Utworzenie rynku europejskiego.
7. Uproszczenia: małe i średnie przedsiębiorstwa oraz firmy audytorskie.

⁶ A. Kamela-Sowińska: *Rachunkowość w czasach kryzysu*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości, SKwP, Warszawa, tom 51 (107), s.30.

⁷ K.Sawicki: *Powołanie Komisji Nadzoru Publicznego i komitetów audytu – konieczność czy moda?* Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej, Poznań 2010, nr 10.

⁸ W badaniach przyjęto założenie, że najistotniejszymi czynnikami wpływającymi na efektywność komitetu audytu są: skład komitetu, uprawnienia, zasoby i zaangażowanie (D. Dobija: *Problemy ustalania efektywności komitetów audytu – istniejący dorobek i kierunki dalszych badań*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości, SKwP, Warszawa 2010 tom 50 (106) s.37 – 49).

⁹ Komisja Europejska. *Zielona Księga. Polityka badania sprawozdań finansowych: lekcje wyciągnięte z kryzysu*, Bruksela 13.10.2010, <http://www.kibr.org.pl>.

8. Współpraca międzynarodowa.

9. Kolejne kroki.

We wprowadzeniu do Zielonej Księgi Komisja Europejska stwierdza, że w licznych przypadkach kwestionowano i wnikliwie analizowano rolę banków, funduszy hedgingowych, agencji ratingowych, organów nadzorczych i banków centralnych w kryzysie finansowym 2007-2008, lecz niewiele uwagi poświęcono sposobom udoskonalenia działania biegłych rewidentów w celu zwiększenia stabilności finansowej. Jednak fakt, że w owych latach wiele banków wykazywało ogromne straty w pozycjach bilansowych i niebilansowych, a biegli rewidenci przekazywali swoim klientom opinie bez zastrzeżeń, stanowi uzasadnioną podstawę do rozważenia zmian dotyczących zarówno kontroli jak i zakresu badania sprawozdań finansowych w ogólnym kontekście reformy regulacyjnej rynku finansowego.

Zdaniem Komisji Europejskiej, obok nadzoru i ładu korporacyjnego, badanie sprawozdań finansowych powinno dać pewność co do prawdziwej kondycji finansowej wszystkich spółek. Pewność ta powinna ograniczyć ryzyko zniekształceń, a tym samym ograniczyć koszty upadłości, jakie w przeciwnym razie obciążąłyby zainteresowane strony i całe społeczeństwo. **Rzetelność badania sprawozdań finansowych to klucz do przywrócenia pewności i zaufania do rynku.** Przyczynia się ono również do ochrony inwestorów i ogranicza koszty kapitału po stronie spółek.

Ograniczona objętość artykułu uniemożliwia prezentację pełnego tekstu Zielonej Księgi wraz z uwagami. Z tego względu w tabeli 2 przedstawiono tylko nowe i zdaniem autora istotne zagadnienia, pomijając tematy mniej ważne lub wymagające odrębnego opracowania¹⁰.

Obecnie Zielona Księga ma charakter dokumentu konsultacyjnego, a wstępne propozycje, niektóre alternatywne, nie są rewolucyjne. Uwzględniają one stan faktyczny, są zorientowane na dostosowanie audytu do zmian zachodzących w globalnej gospodarce i na rynkach światowych. Istotne i trafne wydaje się rozróżnienie w tym dokumencie trzech segmentów: jednostek o znaczeniu systemowym, spółek giełdowych, sektora MŚP. Oznacza to potrzebę przyjęcia zróżnicowanego i dostosowanego podejścia regulacji prawnych, adekwatnego do rozmiarów i charakterystyki zarówno spółki badanej, jak i jej biegłego rewidenta.

¹⁰ Dotyczy to z jednej strony rozważenia zasadności stosowania MSSF dla MŚJ i uproszczeń w rachunkowości tych jednostek, z drugiej zaś stosowania przez małe i średnie firmy audytorskie MSRF dla MŚFA lub procedur uproszczonych, zmiany przepisów w sprawie kontroli jakości i nadzoru działalności MŚFA, świadczenia przez te firmy na rzecz klienta usług niezwiązanych z badaniem sprawozdań finansowych itp. Zob. K. Burnos: *Nieodpowiednie stosowanie MSRF oraz MSK1 ryzykiem nadmiernych obciążeń administracyjnych mniejszych firm audytorskich, Rewizja finansowa w warunkach nadzoru publicznego*, Materiały pokonferencyjne, KIBR, Warszawa 2011, s. 91-106.

Tabela 2

Wybrane problemy polityki badania sprawozdań finansowych

Rozdział	Treści, problemy, propozycje zmian
Rola biegłego rewidenta	<p>Problem wykazywania zawodowego sceptycyzmu względem jednostki badanej.</p> <p>Problem oceny sprawozdania z badania (opinia wraz z raportem) zawierającego zastrzeżenia. Rozważenie celowości przekazania interesariuszom dodatkowych informacji objaśniających przyczyny zastrzeżeń.</p> <p>Problem terminowości i częstotliwości komunikacji biegłego rewidenta z zainteresowanymi stronami.</p> <p>Problem rozważenia zakresu, w jakim biegli rewidenci powinni samodzielnie dokonywać prognoz gospodarczych i finansowych dotyczących badania spółki.</p> <p>Problem powszechnego stosowania Międzynarodowych Standardów Rewizji Finansowej w państwach członkowskich Unii Europejskiej.</p>
Zarządzanie firmami audytorskimi i ich niezależność	<p>Rozważenie scenariusza, w którym rola biegłego rewidenta wchodzi w zakres kontroli ustawowej, wówczas wybór, określenie wynagrodzenia i czasu trwania zaangażowania byłoby obowiązkiem strony trzeciej, na przykład organu regulacyjnego, a nie samej spółki badanej.</p> <p>W celu zapewnienia całkowitej niezależności należy rozważyć wprowadzenie obowiązkowej rotacji firm audytorskich.</p> <p>Należy rozważyć możliwości wzmocnienia zakazu świadczenia usług niezwiązanych z badaniem sprawozdań finansowych przez firmy audytorskie.</p>
Nadzór	<p>Należy wprowadzić na szczeblu europejskim nadzór nad międzynarodowymi sieciami biegłych rewidentów, ponieważ obecnie nadzorem objęte są tylko „krajowe” elementy tych sieci.</p> <p>Dialog między organami regulacyjnymi a biegłym rewidentem powinien być procesem dwustronnym, tak aby organy nadzorcze alarmowały również biegłych rewidentów o szczególnych obszarach budzących obawy.</p> <p>Czy komunikacja między biegłymi rewidentami a odpowiednimi organami regulacyjnymi do spraw papierów wartościowych powinna być obowiązkowa w ogóle, czy dotyczyć tylko spółek notowanych na giełdzie.</p>
Koncentracja i struktura rynku	<p>Ze względu na opanowanie przez „Wielką Czwórkę” 90% badań sprawozdań finansowych spółek giełdowych, rynek nie daje klientowi wystarczających możliwości wyboru podczas decydowania o biegłym rewidencie.</p> <p>Wysoka koncentracja usług może pociągnąć za sobą kumulację ryzyka systemowego, a upadek „przedsiębiorstwa o znaczeniu systemowym”, czy też przedsiębiorstwa, które osiągnęło „proporcje o znaczeniu systemowym”, mogłoby zakłócać działanie całego systemu.</p> <p>W celu „zdynamizowania” rynku warto rozważyć wprowadzenie obowiązku utworzenia konsorcjum firm audytorskich, obejmującego co najmniej jedną „niesystemową” firmę audytorską, w celu badania sprawozdań finansowych dużych spółek. Koncepcja „badania połączonego” mogłaby stanowić ograniczenie zakłóceń na rynku usług biegłych rewidentów w razie upadku jednej dużej sieci biegłych rewidentów.</p> <p>Problem ustalenia w jakim stopniu satysfakcja klienta z wyboru firmy z</p>

Rozdział	Treści, problemy, propozycje zmian
	„Wielkiej Czwórki” do badania sprawozdań finansowych wynika ze względów merytorycznych, a w jakim z wizerunkowych. Propozycja utworzenia europejskich certyfikatów jakości dla firm audytorskich, które formalnie potwierdzałyby ich umiejętności przeprowadzania badania dużych spółek giełdowych mogłaby rozwiązać kwestie „klauzuli wyłączności Wielkiej Czwórki”.
Utworzenie rynku europejskiego	Odrębne regulacje na szczeblu krajowym, europejskim i międzynarodowym doprowadziły do takiego stopnia złożoności, który tworzy bariery transgraniczne działalności firm audytorskich, zwłaszcza małych i średnich. Większa harmonizacja przepisów, „europejski paszport biegłych rewidentów” i prowadzenie ogólnoeuropejskiego rejestru z jednolitymi wymaganiami co do kwalifikacji zawodowych i jednolitymi przepisami dotyczącymi zarządzania, własności i niezależności stosowanymi na obszarze Unii Europejskiej ułatwiłyby transgraniczną mobilność biegłych rewidentów.
Współpraca międzynarodowa	Nadzór biegłych rewidentów dużych grup, które prowadzą działalność w wielu jurysdykcjach, budzi wiele zastrzeżeń. Ustalenie przez KE ze swoimi partnerami międzynarodowymi, jakie środki powinny zostać przyjęte na szczeblu globalnym w celu nadzoru badania grup i globalnych sieci biegłych rewidentów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Komisja Europejska, *Zielona Księga*, op. cit.

To co może być niezbędne dla instytucji o znaczeniu systemowym może okazać się nieodpowiednie dla spółek publicznych oraz spółek pozagiełdowych.¹¹ Ważne wydają się propozycje, aby wybór i wynagrodzenie biegłego rewidenta były obowiązkiem strony trzeciej, ograniczenie udziału „Wielkiej Czwórki” w strukturze uczestników rynku usług audytorskich, utworzenie nadzoru nad podmiotami działającymi w sieci, oraz stworzenie ułatwień dla MŚP, zarówno badających sprawozdania finansowe, jak i prowadzących działalność gospodarczą.

Uwagi końcowe

Aby sprostać nowym wymaganiom globalnej gospodarki i rynku kapitałowego w latach 2001- 2010 nastąpił znaczny rozwój i doskonalenie audytingu. Wskutek działań różnorodnych i zmieniających się czynników wydanie przez audytora „atestu”, który potwierdza, że badane sprawozdanie finansowe jednostki przedstawia prawdziwy i rzetelny obraz jej sytuacji majątkowej i finansowej oraz osiągniętych wyników, jest w praktyce trudne, złożone i w określonych przypadkach niemożliwe. W tym kontekście istotne znaczenie ma wysoka

¹¹ K. Burnos: *Zielona Księga, Rewizja finansowa w warunkach nadzoru publicznego*, materiały pokonferencyjne, KIBR, Warszawa 2011, s. 30.

jakość rewizji finansowej, zmniejszająca „odchylenie” od „wzorcowej” wiarygodności.

Najpierw bankructwa Enronu i innych dużych organizacji gospodarczych, a następnie kryzys finansowy w 2008 roku ujawniły słabe strony audytu sprawozdań finansowych, a zwłaszcza niewystarczające zapewnienie bezpieczeństwa obrotu gospodarczego i pieniężno – kapitałowego. Trafna jest wypowiedź komisarza UE ds. rynku wewnętrznego i usług Michela Barniera: „Kryzys uwypuklił niedociągnięcia w sektorze audytu. Należy poddać analizie i określić sposoby poprawy tego stanu rzeczy”.

Dokonana przez Komisję Europejską krytyczna analiza przepisów i rozwiązań organizacyjnych w zakresie audytu i rozpoczęte w październiku 2010 r. szerokie konsultacje powinny stworzyć podstawę wprowadzenia zmian podnoszących jakość usług świadczonych przez firmy audytorskie.

Literatura

- Burnos K.: *Nieodpowiednie stosowanie MSRF oraz MSK1 ryzykiem nadmiernych obciążeń administracyjnych mniejszych firm audytorskich*, *Rewizja finansowa w warunkach nadzoru publicznego*, Materiały pokonferencyjne, KIBR, Warszawa 2011.
- Burnos K.: *Zielona Księga, Rewizja finansowa w warunkach nadzoru publicznego*, Materiały pokonferencyjne, KIBR, Warszawa 2011.
- Dadacz J.: *Ustawa o biegłych rewidentach i ich samorządzie, firmach audytorskich oraz o nadzorze publicznym*, „Rachunkowość” Nr 3/2009
- Dobjija D.: *Problemy ustalania efektywności komitetów audytu – istniejący dorobek i kierunki dalszych badań*, *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, SKwP, Warszawa 2010 tom 50 (106).
- Dyrektywa 2006/43/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 maja 2006 r. w sprawie ustawowych badań rocznych sprawozdań finansowych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych zmieniająca dyrektywy Rady 78/660/EWG i 83/349/EWG oraz uchylająca dyrektywę Rady 84/254/EWG, Dz. Urz. UE L 196/87.
- Kamela-Sowińska A.: *Rachunkowość w czasach kryzysu*, *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, SKwP, Warszawa, tom 51 (107).
- Komisja Europejska. *Zielona Księga. Polityka badania sprawozdań finansowych: lekcje wyciągnięte z kryzysu*, Bruksela 13.10.2010, <http://www/kibr.org.pl>.
- Sawicki K.: *Powołanie Komisji Nadzoru Publicznego i komitetów audytu – konieczność czy moda?* *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej*, Poznań 2010, nr 10.
- Szmigielski M.: *Zielona Księga*, w: *Rewizja finansowa w warunkach nadzoru publicznego*, Materiały pokonferencyjne, KIBR, Warszawa 2011.
- Ustawa z 7 maja 2009 r. o biegłych rewidentach i ich samorządzie, podmiotach uprawnionych do badania sprawozdań finansowych oraz o nadzorze publicznym, DzU Nr 77, poz. 649.

*prof. zw. dr hab. Kazimierz Sawicki
Uniwersytet Szczeciński
Instytut Rachunkowości
ul. Mickiewicza 64, 71-101 Szczecin
ksaw@wneiz.pl*

**THE DIRECTIONS OF CHANGES IN THE POLICY OF EXAMINING
A FINANCIAL STATEMENT**

Summary

The article contains a statement saying that, despite the significant development and improvement in auditing financial statement, bankruptcies of large economical organizations and the financial crisis have proved that activity of statutory auditors are not sufficient for ensuring the security of the economic circulation. In connection to this situation the European Commission prepared the Green Book which points out weak points of auditing, problems to be discussed and selected variant solutions presented in the article.

Translated by Kazimierz Sawicki